

Ur *Zenit* nr 43 nov/dec 1975

Kent Lindkvist, Karin Moritz

Förtryck och homosexuell försvarskamp under 1900-talet

Synen på homosexualitet och homosexuella har under det senaste halvsekle genomgått förbättringar i stora delar av världen, särskilt i Västeuropa, även om de fortfarande kan vara diskriminerade och förföljda i vissa delar av världen och i vissa, särskilt religiösa miljöer.

Den följande artikeln (skriven 1975) beskriver förtrycket av homosexuella och hur kampen mot detta tog form under 1900-talet.

I Sverige fick de homosexuella gradvis större rättigheter från slutet av 1980-talet (dvs efter den följande artikeln skrevs), t ex rätt till "registrerat partnerskap" (1995), rätt till samkönad adoption (2003) och rätt att ingå samkönat äktenskap (2009). Pådrivande för att främja homosexuellas sak i det svenska samhället har länge varit Riksförbundet för sexuell likaberättigande (RFSL), som bildades redan 1950.

Tidigare var det mycket svårt för homosexuella att framträda öppet. Bortsett från i vissa konservativa/reaktionära och/eller religiösa miljöer, där det fortfarande kan vara problematiskt, så är det nu inget som omgivningen normalt reagerar emot.

Den sedan 1998 årligen firade Pride-festivalen i Stockholm, som riktar sig även till andra HBTQ+-personer än homosexuella, har spelat stor roll för att synliggöra dessa grupper. Det har också lyckats väl, vilket yttrat sig i att numera brukar alla riksdagspartier (utom SD) medverka.

Synen på homosexualitet var länge mycket fördomsfull i Sverige och de flesta andra länder. Det gällde även Sovjetunionen, där synen på familj, kvinnor och sexuell frihet hade varit mycket fördomsfri under de första åren efter revolutionen. Men mot slutet av 1920-talet gick det allt snabbare åt fel håll och i mitten av 1930-talet blev homosexualitet brottsligt. Tyvärr spred sig den stalinistiska synen på homosexuella även till de kommunistiska partierna utanför Sovjetunionen. Utvecklingen i Sovjet behandlas i ett speciellt avsnitt i artikeln nedan.

Från mitten av 1960-talet intog den socialistiska vänstern i Sverige för det mesta en progressiv hållning när det gällde sexualitet i allmänhet och homosexualitet i synnerhet, men det fanns även de som var trångsynta. Värst var "r-arna", dvs föregångarna till dagens Kommunistiska Partiet (KP), som höll fast vid den "klassiska" stalinistiska inställningen i frågan. Den debatt som detta ledde till tas upp i slutet av den följande artikeln, och efter densamma ges länkar till artiklar som handlar om detta. För att undvika missförstånd bör påpekas att dagens KP inte alls står fast vid de dåvarande uppfattningarna om homosexuella.

MF (25/5 2019)

Åtskilliga undersökningar av homosexualitetens orsaker och utbredning har gjorts. Kinsey-rapporten visade t.ex. att ca 40% av alla vita män (i 1940-talets USA) haft homosexuella kontakter, att 25 % av alla män haft mer än tillfälliga homosexuella kontakter under minst en treårsperiod och att 4% av alla vita män var uteslutande homosexuella. För kvinnor gällde något lägre siffror.

Homosexualitetens politiska och sociala funktioner har emellertid inte diskuterats i någon större utsträckning. Följande artikel tar upp denna fråga och diskuterar också förtryck av homosexuella och dessas organisering under 1900-talet. □

Vi kommer i denna artikel i första hand att ta upp hur och varför homosexuella förtrycks och hur de homosexuella har organiserat sig mot detta förtryck. Teorier om vad homosexualitet är eller hur homosexualitet uppstår och den historiska bakgrunden till sådana teorier kommer vi inte att särskilt beröra. Detta kommer enbart att göras i samband med frågeställningarna kring förtrycket och de homosexuella organisationernas ideologi, strategi och utveckling.

För att kunna söndra och härska har de härskande klasserna i olika produktionssätt utnyttjat motsättningar inom de behärskade klasserna. Sådana motsättningar har varit av klassmässig natur, som t.ex. motsättningar mellan arbetare och bönder. De har också varit av icke klassmässig natur, som t.ex. motsättningar av nationell, rasmässig, religiös, språklig och sexuell karaktär. Ju fler motsättningar som finns eller kan skapas inom och mellan de behärskade klasserna, desto större utrymme finns det för de härskande klasserna att splittra de behärskade. Denna typ av motsättningar har ofta utnyttjats för att dölja de grundläggande ekonomiska motsättningarna i ett samhälle. En minoritet av nationell, rasmässig, språklig eller sexuell karaktär kan komma att få spela rollen av ett förment hot mot vilket alla klasser måste förena sig. Homosexualiteten har haft denna funktion vid flera tillfällen i historien.

Förtryckta minoriteter har svarat på sådana försök att söndra och härska med organiserad försvarskamp för att hävda sig som minoritet. I många fall har man eftersträvat att överbrygga splittringen genom samarbete med organisationer inom de behärskade klasserna och med andra minoriteter som fått en likartad funktion. En sådan organisering har vanligen skett under stora svårigheter, inte bara på grund av förtrycket utifrån, utan också på grund av den vanligen olikartade klassmässiga sammansättningen inom sådana minoriteter.

Vid imperialistisk expansion, när en härskande klass utsätts för inre och yttre hot och vid olika typer av mobilisering för totala samhälleliga målsättningar, så ökar förföljelsen av olika minoritetsgrupper. Homosexuella är ett användbart objekt för en härskande klass: som syndabockar, som inre och yttre hot, som medel för att kanalisera olika typer av motsättningar av icke-sexuell karaktär. Människor som är homosexuellt aktiva kan ha svårt att identifiera sig som homosexuella, eftersom sexualiteten i de flesta samhällen är hänvisad till en klart avgränsad del av människans aktivitet. Föreställningen om den homosexuelle som en individ som i sin totala personlighet definieras i termer av sin sexuella aktivitet, saknar motsvarighet hos den homosexuelle. Denna föreställning legitimerar — och kan närmast ses som en funktion av — förtrycket av de homosexuella.

Det homosexuella förtrycket

Tyskland

Vid bildandet av Tyska Riket 1871 övertogs Preussens lagstiftning om homosexualitet. Den innebar att man kunde få upp till fem års fängelse för homosexuell aktivitet.

Den första homosexuella organisationen i världen. *Wissenschaftlich-Humanitäre Komitee* (WHK) bildades 1897 med målsättningen att få bort förbudet mot homosexualitet, att verka för upplysning hos myndigheter och allmänhet och att hjälpa homosexuella i svårigheter.

Enskilda individer hade långt tidigare tagit upp frågan om homosexualiteten. En av dem var en homosexuell tjänsteman inom det tyska rättsväsendet, K. H. Ulrichs, som i ett antal skrifter argumenterade mot de vanliga föreställningarna om homosexualitet som synd, sjukdom och brott mot naturen. Ulrichs menade att homosexuella var födda med sin homosexualitet, att den inte gick att förändra och att homosexuella utgjorde ett tredje kön, eftersom den manlige homosexuelle var en kvinnlig personlighet i en mans kropp och den lesbiska kvinnan en manlig personlighet i en kvinnokropp. Eftersom homosexuella utgjorde ett särskilt, tredje kön, så fanns det ingen anledning att förfölja eller diskriminera homosexuella, utan de borde få fullständiga medborgerliga rättigheter.

Redan från början hade WHK stöd från arbetarrörelsen. Ställningstagande för homosexualiteten hade förekommit långt innan WHK bildades. J. B. von Schweitzer, som var ledare för Allmänna Tyska Arbetarassociationen (lassalleanerna) från 1867, var öppet homosexuell. I början av 1860-talet satt han i fängelse för sin homosexualitet och framtogs i samband med det sin advokatbehörighet. Ferdinand Lassalle stödde honom och möjliggjorde von Schweitzers politiska karriär inom arbetarrörelsen.

Eduard Bernstein skrev 1895 en artikel i *Die Neue Zeit* om homosexualitet och andra sexuella frågor, där han bl.a. försvarade Oscar Wilde och kritiserade den homosexuella skådeprocessen mot honom i Storbritannien. Han kritiserade också föreställningarna om homosexualiteten som onaturlig och som en sjukdom i ett historiematerialistiskt perspektiv.

August Bebel argumenterade i riksdagen för att förbudet mot homosexualitet skulle upphävas. Han menade att det fanns så många homosexuella i Tyskland att man fick bygga flerdubbelt så många fängelser för att kunna tillämpa lagen. Han kritiserade också föreställningen om homosexualitet som ett dekadensfenomen och menade att homosexualitet förekom inom alla klasser. Den socialdemokratiska kvinnorörelsen bekämpade förslaget att förbjuda lesbianism, eftersom det skulle ge upphov till svårigheter för alla kvinnor som levde tillsammans utan män.

Hur kunde det då uppstå en homorörelse i Tyskland vid slutet av 1890-talet? Industrialiseringen och urbaniseringen hade gett upphov till ett mellanskikt i städerna. Detta mellanskikt gav upphov till en mängd olika typer av rörelser i 1890-talets Tyskland, som i viss utsträckning också drog med sig arbetarklassen. Dessa rörelser utgjorde en protest mot industrialiseringen och riktade sig mot vissa sidor av kapitalismen. De hade en medicinsk-hygienisk, socialpolitisk, miljömässig eller kulturell inriktning. 'Tillbaka-till-naturen' var ett gemensamt drag hos de flesta av dessa rörelser. Dessutom hade en kvinnorörelse med starka feministiska drag växt fram. Mot denna bakgrund var det också möjligt att starta en homorörelse.

Bebel menade 1902 att WHK måste ändra taktik. Man måste gå från vädjanden, upplysning och vetenskapliga framställningar till en mer öppen kamp. Bebel föreslog att man skulle ta upp rättegångsfall (några hundra homosexuella dömdes varje år) och sätta igång en stor kampanj. Men Magnus Hirschfeld, ledare för WHK, gick inte med på detta. Han ville att WHK skulle vara en vetenskapligt inriktad organisation och inte en kamporganisation. Detta ledde till en splittring inom WHK, och organisationen *Gemeinschaft der Eigenen* bildades 1902. Det var uteslutande en manlig organisation. Man ville föra en hårdare linje och propagerade för separata manliga och kvinnliga samhällen. Man ville skapa ett homosexuellt samhälle, avskilt från det övriga samhället. *Gemeinschaft der Eigenen* såg positivt på kvinnorörelsen, eftersom den skulle kunna skapa en separat och självständig kvinnokultur.

WHK samarbetade under hela sin existensperiod med arbetarrörelsen och kvinnorörelsen. WHK spred sig snabbt över hela Tyskland och före första världskriget fanns också avdelningar i Holland, Storbritannien och Österrike. Under 1920-talet hade man avdelningar eller kontaktmän i praktiskt taget hela Europa. *Gemeinschaft der Eigenen* kom, från att ha haft en mer anarkistisk ideologi, att bli en alltmer elitistisk, nationalistisk och auktoritär organisation. Man samarbetade inte med organisationer utanför homorörelsen och spred sig inte utanför Tyskland.

Magnus Hirschfeld och WHK företrädde en i grunden felaktig teori om homosexualiteten som till sin ideologiska karaktär var reformistisk visavi det samhälleliga förtrycket. Hirschfelds teorier faller tillbaka på och utgör en utveckling av Ulrichs uppfattning om de homosexuella som ett tredje kön. Hirschfeld menade att det fanns två kemiska substanser manligt och kvinnligt — som fanns i varierande grad hos olika individer som skapar ett kontinuum av sexuella typer. Han försöker också lägga fram anatomiska, fysiologiska och kemiska bevis för detta. Alla dessa föreställningar är nonsens ur teoretisk synvinkel. Men de hade en bestämd

ideologisk funktion, vilket också B. Friedländer, som samtidigt arbetade inom WHK och Gemeinschaft der Eigenen, påpekade. Han menade att Hirschfelds teorier var 'nervärderande och knäfallande ... de bönfäller om sympati'. Friedländer menade att antropologiska fakta visade att Hirschfeld hade fel.

WHK splittrades på dessa frågor 1907 och en del grupper lämnade organisationen. Åren före första världskriget tilltog repressionen mot homosexuella i allmänhet och Gemeinschaft der Eigenen som förde en hårdare linje än WHK fick delar av sin ledning fångslad. Den ökade repressionen och splittringen inom homorörelsen ledde till passivisering och tillbakagång under 1910-talet.

När socialdemokraterna kom i regeringsställning efter första världskriget, avskaffade man inte förbudet mot homosexualitet. Man mildrade dock lagstiftningen kontinuerligt och mot slutet av 1920-talet var det i stort sett enbart anala kontakter mellan män som var förbjudna. Men det innebar att delar av den homosexuella rörelsen blev mer orienterad mot kommunistpartiet (KPD), som efter partisprängningen 1919 stödde de homosexuella organisationernas krav. Regeringen gav dock WHK ett ekonomiskt stöd och man kunde inrätta ett sexual-forsknings-centrum i Berlin. Den sovjetiska lagstiftningen sågs som en modell för sedes-lagstiftningen och de homosexuella organisationerna krävde att denna skulle genomföras också i de europeiska länderna.

Weimarrepublikens Tyskland — särskilt Berlin — kom att utgöra det homosexuella centret i Europa. Det växte fram en homosexuell subkultur med barer, tidningar, klubbar, studie-och aktivistgrupper, sexualforskning, arbetsförmedling och andra former av social och medicinsk hjälp åt homosexuella. Det uppstod ett stort antal homosexuella organisationer som varken WHK eller någon annan homoorganisation lyckades samla under gemensam ledning. Deutscher Freundschaftsverband bildades 1919 och var en mer proletärt inriktad homorörelse. Men WHK behöll den ledande ställningen och KPD hade också representanter i ledningen för WHK.

Under hela 1920-talet genomförde nazisterna direkta våldsaktioner mot homosexuella organisationer. Till en början skonade man kommersiella klubbar och barer. Men efter 1928, då greve Moulin i SAs (Sturmabteilungen) ledning, fälldes för mord på en homosexuell, gick SA till attack också mot kommersiella klubbar och barer.

Gemeinschaft der Eigenen, som beundrade den nazistiska rörelsens manlighetsideal och allmänna militans, passiviserades och upplöstes efter 1928 när nazisterna gick in för en allmän offensiv mot homosexuella. Denna offensiv ledde till en allmän passivisering bland homosexuella och många organisationer och klubbar upplöstes. Men en del homosexuella organiserade kampgrupper inom KPD eller bildade oberoende anti-nazistiska kampförbund.

Ernst Röhm, ledare för SA, var allmänt känd som homosexuell. Bl.a. hade en socialdemokratisk tidning publicerat brev som man kommit över och Hitler själv gjorde några överslättande uttalanden om Röhms homosexualitet innan maktövertagandet. Motsättningarna inom nazistpartiet efter maktövertagandet ledde till att SA med dess småborgerliga anti-kapitalistiska krav, krossades 1934. I den allmänna smutskastningen av Röhm och de mördade SA-ledarna var anklagelsen för homosexualitet central.

WHK upplöstes efter maktövertagandet. Magnus Hirschfeld, jude, homosexuell, socialist, pacifist, gjordes i den nazistiska propagandan till en symbol för Weimarrepublikens dekadens. WHKs sexualforskningsinstitut i Berlin slogs sönder av SA under närmast rituella former.

Efter maktövertagandet dömde domstolarna till varierande fängelsestraff för homosexualitet vid första gripandet. Vid ett andra gripande dömde man till kastrering. Inom SS (Schutzstaffeln) tillämpades dödsstraff för homosexualitet. Lagstiftningen skärptes 1935 där man t.o.m. kriminaliserade 'homosexuella fantasier'. Hitler talade 1936 om det homosexuella hotet

mot rasens renhet och straffen skärptes till koncentrationsläger. Denna lagstiftning kom också att gälla i de länder som ockuperades. I de länder som dominerades av Tyskland, kom också en motsvarande skärpning av lagstiftningen till stånd.

Denna utveckling av förföljelsen av homosexuella i Tyskland, liksom den kommunistiska rörelsens fördömande av homosexualiteten efter 1934, ledde till en politisk passivitet bland homosexuella också i den antifascistiska kampen. I vissa länder, t.ex. i Holland, förekom dock homosexuella antifascistiska organisationer som överlevde hela ockupationsperioden.

Homosexuella fångar i koncentrationslägren kastrerades vanligen och fick användas för medicinska och andra experiment, fick utföra särskilt hårt arbete och fick inte tillgång till sjukvård. De flesta av de tiotusentals homosexuella fångarna i tyska koncentrationsläger utrotades. De få som överlevde var de enda fångar som inte fick någon kompensation för sitt lidande. Homosexualitet var förbjuden både i Förbundsrepubliken och i DDR efter nazismens fall och blev inte tillåten förrän i slutet av 1960-talet.¹

Sovjetunionen

Franska revolutionen avskaffade sedellagstiftningen med motiveringen att moralen var en privatsak. Samma sak skedde i Sovjetunionen efter Oktoberrevolutionen. Man menade att homosexuell aktivitet inte skadade någon och att homosexualitet borde ses ur ett vetenskapligt perspektiv. Den fria sexualiteten i 1920-talets Sovjetunionen var i stor utsträckning en sexualitet på manssamhällets villkor. Den manliga könsrollen kom inte att förändras. De homosexuella kunde inte organisera sig eller starta egna tidningar.

Vissa grupper ville förbjuda homosexualiteten igen. Det skedde också i vissa republiker under 1920-talet där homosexualitet förbjöds genom tilläggs­lagstiftning. Vid slutet av 1920-talet och i början av 1930-talet höjdes allt fler röster för en skärpt sedellagstiftning. Under 1933 skrev Maksim Gorkij ett antal artiklar där han fördömde homosexualiteten och såg den som en produkt av fascismen och att den därför borde utrotas ur folket. En kampanj fördes i slutet av 1933 och i början av 1934 mot homosexuella som betraktades som kontrarevolutionära och likställdes med kriminella i allmänhet. Detta kulminerade i mars 1934, då man införde en speciallag mot homosexualitet. Homosexualitet betraktades som ett socialt brott och bestraffades med 3-8 års fängelse. Därefter genomfördes massarresteringar av homosexuella, som sattes i tvångsarbete. Denna reglering av homosexualiteten följdes sedan av ett antal regleringar av sexualitet och samlevnad under 1930-talet.

Praktiskt taget hela den världskommunistiska rörelsen kom att inta en anti-homosexuell hållning efter händelserna i Sovjetunionen. De kommunistiska partierna i Europa hade ofta stått i spetsen för sexualpolitiska liberaliseringsreformer, men kom nu att passiviseras på detta område. Denna sexualpolitiska passivitet har i stort sett bestått från denna tidpunkt till slutet av 1960-talet.

Förändringen i den sovjetiska synen är särskilt tydlig i följande citat från Stora Sovjetencyklopedin. I första upplagan 1930 hette det om lagstiftning kring homosexualitet att 'i de avancerade kapitalistiska länderna är kampen för att få bort dessa hycklande lagar för närvarande långt ifrån över. I t.ex. Tyskland har Magnus Hirschfeld stått i spetsen för en hård kamp som inte varit utan framgångar när det gällt att få bort förbudet mot homosexualitet. Den sovjetiska lagen erkänner inga "brott" mot moralen.' I tredje upplagan 1971 heter det att homosexualitet 'är en sexuell perversion som består i en onaturlig dragning till personer av samma kön. Den kan förekomma hos personer av båda könen. Lagarna i Sovjet, de socialistiska länderna och

¹ Lauritsen, J./Thorstad, D.: *The Early Homosexual Rights Movement*, New York, 1974, ss. 9-31, 52-62, Millett, K.: *Sexualpolitiken*, Sthlm 1971, s. 163 ff, *Revolt* nr 1, 8, 11/1974, Steakly, J.: *The Gay Movement in Germany*, i *Body Politics* nr 9, 10/1973, 11/1974, Wilde, H.: *Das Schicksal der Verfehmten. Die Verfolgung der Homosexuellen im 'Dritten Reich' und ihre Stellung in der heutigen Gesellschaft*, Töbingen 1969.

t.o.m. i några borgerliga stater har straffbestämmelser för homosexualitet.²

Wilhelm Reich och homosexualiteten

Wilhelm Reich anger i sitt författarskap framförallt två orsaker till bromsningen av den sexuella revolutionen i Sovjetunionen: avsaknaden av en sexualrevolutionär teori och svårigheterna att övervinna det gamla samhällets överbyggnad och efterblivenhet och vidare inbördeskriget och hungersnöden. Reich påstår att det i början av 1930-talet förekom en utbredd homosexualitet bland ungdom och militär och att den berodde på bromsningen av den sexuella revolutionen. Reich säger att vågen av homosexualitet blev allt kraftigare fram till speciallagstiftningen 1934. Homosexualiteten gav upphov till spioneri och angiveri, som enligt Reich blev ännu värre efter förbudet. Reich diskuterar inte möjligheten att vågen av homosexualitet var fabricerad och hans förklaringar till kampanjen mot homosexualiteten och den följande lagstiftningen är svag. Vi skall diskutera detta i ett bredare sammanhang senare i artikeln.

Reich betraktar homosexualiteten som en sjukdom i den mån den homosexuelle lider av sin homosexualitet. De homosexuella som inte anser sig lida av en sjukdom, utan är anhängare av teorin om det tredje könet, bör övertygas om att de har fel. Reich tänker sig överhuvudtaget inte möjligheten av en självaccepterande homosexuell som inte är anhängare av teorin om det tredje könet. Reich hävdar psykoanalysens traditionella föreställningar om barndomsbesvikelser visavi föräldern av motsatt kön som orsak till homosexualitet. En central föreställning hos Reich är att det kapitalistiska samhället producerar homosexualitet genom sina sexualförnekande institutioner.

Reich utgår från att orgasm genom heterosexuellt samlag är den högsta formen av sexualitet. Han menar att (1) många homosexuella är psykiskt och sexuellt störda inte bara av sociala och legalistiska skäl, att (2) homosexuellas sexuella tillfredsställelse är lägre än heterosexuellas, att man (3) genom psykoanalys kan göra homosexuella heterosexuella men aldrig tvärtom och att (4) homosexualiteten är en form av regression, där den homosexuelle har 'fastnat' på ett analt stadium i sin sexuella utveckling. Reich hävdar att dessa fyra påståenden, som är centrala hos honom, är vetenskapligt bekräftade.

Påståendena i (1)—(3) har visat sig vara felaktiga. I det andra fallet visar Kinseys undersökningar speciellt att lesbiska kvinnors sexuella tillfredsställelse är avsevärt högre än andra kvinnors.³ Det fjärde påståendet, som också förekommer hos Freud, kan ses som en omskrivning av värderingen av det heterosexuella samlaget som sexualitetens högsta form.

Reich menar vidare att homosexualitet inte förekommer hos primitiva folk förrän de fått kontakt med civilisationen, något som antropologisk forskning definitivt kan avvisa. Reich hävdar att homosexualitet är en rent social företeelse, en fråga om sexualuppfostran och sexuell utveckling. Medlen för att åstadkomma ett samhälle utan homosexualitet är att uppfostra könen gemensamt, påbörja sexuella förbindelser vid rätt tidpunkt och bota de homosexuella som vill bli botade med psykoanalys. Men homosexualitet bör inte föraktas, bekämpas eller avvisas med moraliska eller legalistiska metoder, utan med psykologiska och sociala metoder. Ett socialistiskt samhälle med en mer kollektiv och en på naturliga heterosexuella kontakter grundad uppfostran kommer enligt Reich att leda till att homosexualiteten dör ut.

Men de faktiska effekterna av den sexualliberalism Reich föreslår kan väl närmast sägas ha haft motsatt effekt. Det har givit homosexuella möjligheter att acceptera sin homosexualitet och att i viss mån leva ut den.

² Lauritzen, J. / Thorstad, D., a.a., ss. 62-70, Millett, K., a.a., s. 163 ff, Reich, W.: *Den sexuella revolutionen*, Sthlm 1971, s. 250 ff, Schmiederer, I.: *Familie og ekteskap i Russland etter revolutionen*, i *Kontrast* nr 3/1970.

³ Kinsey, A. et al: *Kvinnans sexuella beteende*, del II, Köthen 1968, ss. 171-173.

Reichs uppfattning om sexualitetens roll i klasskampen är rakt motsatt Lenins. Lenin betraktar sexualitet och politik som ett nollsummespel; om man ägnar sig mer åt det ena, så ägnar man sig obönhörligen mindre åt det andra. Vid revolutionär mobilisering under 1900-talet har förhållandet mellan sexualitet och politik knappast i något fall betraktats annorlunda. Reich förespråkar däremot sexualiteten som ett verksamt medel i arbetarklassens mobilisering. Eftersom sexualiteten är förtryckt i det kapitalistiska samhället, så har sexualiteten en starkt frigörande potential som verkar för ett politiskt medvetandegörande. Sexualiteten i klasskampen skulle också kunna ha strategiska funktioner, särskilt i det att mellanskiktens och småborgarklassens ungdom, vars sexualitet också är förtryckt, skulle kunna dras in i den kommunistiska rörelsen.⁴

USA, Storbritannien och Frankrike

I Storbritannien skärptes förbudet mot homosexualitet under drottning Viktorias regeringstid 1885 till att gälla varje form av sexuell kontakt mellan män. Drottning Viktoria påstod att kvinnlig homosexualitet inte kunde existera och att man därför inte behövde något förbud. Men den s.k. Maud Allen-affären 1918, där en kvinna öppet uppträdde som lesbisk, gav upphov till ett lagförslag mot kvinnliga homosexuella förhållanden. Man menade i underhuset att lesbiska förhållanden hotade 'samhällets grundläggande institutioner', 'förhindrade barnafödande' och 'fördärvade den brittiska rasen'. Underhuset antog lagen, men inte överhuset. Lorderna menade att kvinnan av naturen var en oskyldig varelse och en lagstiftning som sådan skulle kunna utgöra en frestelse till lesbianism.⁵

Under expansionen västerut i USA deltog avsevärt fler män än kvinnor. Det gjorde att homosexualiteten var starkt utbredd vid expansionens frontlinjer. När könsbalansen sedan normaliserades, infördes i allmänhet sträng lagstiftning kring homosexualitet efter brittiskt mönster. Det kunde dock variera avsevärt från stat till stat i USA.

I USA och Storbritannien, där man i stort sett hade stränga straff för homosexualitet, förekom ingen markerad ökning i förföljelsen under 1930-talet, som i Tyskland och Sovjetunionen. Paris och Frankrike kom att bli den homosexuella tillflyktsorten framför andra under 1930-talet. Sedan franska revolutionen hade homosexualitet i stort sett varit tillåten i Frankrike. Efter den tyska ockupationen av Frankrike förflyttades det homosexuella centret till Schweiz.

USAs hegemoni över de kapitalistiska länderna och den skärpta motsättningen till det socialistiska blocket, skapade under 1950-talet förutsättningarna för skärpningen av förföljelsen av homosexuella i kapitalismens centrum. Vikten av att frammana yttre och inre hot framstod som nödvändiga för att förhindra klasskamp och för att åstadkomma en vertikal mobilisering av klassamhället. De homosexuella skådeprocesserna och den homosexuella förföljelsen i framförallt USA och Storbritannien fungerade som mekanismer för att söndra och härska och riktade sig mot den kommunistiska rörelsen. Förföljelsen av homosexuella hjälpte till att splittra och passivisera arbetarrörelsen och att tränga tillbaka den kommunistiska rörelsen.

I USA tog förföljelsen av kommunister och homosexuella väldiga proportioner under McCarthy-perioden. Kommunism och homosexualitet sammankopplades i den förhärskande propagandan. I Östeuropa och delvis också i det kontinentala Västeuropa sammankopplade man homosexualitet och nazism. Den homosexuelle mannen gavs här ett sadistiskt drag, medan han i anglosaxisk ideologi gavs ett feminint drag.

Samhällen som undertrycker klasskonflikter behöver förmenta syndabockar. I efterkrigstidens

⁴ Lenin, V. I.: *Om kvinnans frigörelse*, Sthlm 1971, särskilt ss. 118-127, där Lenin ger flera uttryck för nollsummeteoriin [[Lenin om kvinnans frigörelse](#)], Reich, W., a.a., s. 250 ff och *De ungas sexuella kamp*, Kristianstad 1972, ss. 71-75.

⁵ *Revolt* nr 8/1974.

USA och Storbritannien utgjorde de homosexuella en sådan syndabock. Bakom lagstiftningen om homosexuellt koppleri (sammanförande av två homosexuella personer) och homosexuell sammansvärjning (att inte delge myndigheterna uppgifter om personer som är homosexuella) som förekom i USA och Storbritannien, låg föreställningen att det är en moralisk angelägenhet för alla att bekämpa syndabocker. Om man inte accepterar det är man förrädare mot det egna samhället. Man lagstiftade också mer precist om olika sexuella handlingar både i USA och Storbritannien. Frivilliga anala samlag och ibland också kontakter mun—könsorgan mellan män kunde betraktas som brott i klass med mord och också dömas därefter. Flera stater i USA förbjöd praktiskt taget varje sexuell kontakt mellan människor, utom missionärsställningen inom äktenskapet. I vissa stater kunde man t.o.m. bestraffa föräldrar som inte förhindrade sina barn från att onanera. Tidigare lagstiftning i USA krävde att utlösning skulle ha förekommit vid 'brott mot naturen', men detta upphävdes nu och man införde också vaga bestämmelser om bevisning där det i praktiken räckte med att en jury trodde att 'brott mot naturen' hade förekommit. Vidare skedde åtskilliga processer bakom lyckta dörrar och strategiskt material hemligstämplades för lång tid framåt, både vid processer i USA, Storbritannien och Sverige.⁶

Sverige

Homosexualitet var förbjuden i Sverige 1864-1944. Några fall var uppe i Högsta Domstolen vid sekelskiftet. HD bekände sig uppenbarligen till orgasmens primat när man i ett fall, då orgasm hade förekommit, dömde till fängelsestraff, medan man i ett annat fall, då orgasm inte hade förekommit, frikände.

Kommunisterna var mest aktiva för en liberalisering av sexualpolitiken före 1934, men därefter passiviserades de genom händelserna i Sovjet och det blev i stället grupper inom socialdemokratin som blev ledande på det sexualpolitiska området. Det blev i första socialdemokraten Vilhelm Lundstedt som kom med en motion som 1944 resulterade i att frivilliga homosexuella förhållanden mellan vuxna tilläts.

Klappjakten på homosexuella i Sverige inleddes med en tidningsartikel i *Dagens Nyheter* i mars 1950. Den märkliga Keijneaffären, där polisen använde homosexuella prostituerade för att avslöja homosexuella och där ledande ämbetsmän anklagades för homosexualitet, inleddes detta år. Sommaren 1950 tillsattes en kommitté för 'åtgärder för motverkande av homosexualitetens skadeverkningar' (haganderska kommittén), med representanter för polis, militär och sociala myndigheter. En särskild kommission tillsattes inom polisen som bestod fram till 1964. Haijbyhistorien, där direktör Haijby och kung Gustaf V hade ett homosexuellt förhållande på 1930-talet, blev offentlig i början av 1950-talet i och med att Haijby åtalades för utpressning mot hovet. I den 'rättsrörelse' som uppstod i samband med dessa affärer, angreps ämbetsmän och ämbetsverk med anklagelser för homosexualitet. Vilhelm Moberg var en av dem som stod i spetsen för denna populistiskt präglade rörelse och han föreslog bl.a. att de homosexuella skulle deporteras till Gotland.

Samtidigt med dessa affärer inträffade Enbomsaffären, som uppenbarligen har många strukturella och funktionella likheter med Keijne- och Haijbyaffärerna. Syndabocksmekanismen är klart verksam i dessa affärer, liksom tendensen till vertikal mobilisering. Resultatet av affärerna var tydligt: den kommunistiska rörelsen pressades tillbaka, de homosexuella drevs till isolering, självförtryck och i åtskilliga fall självmord.⁷

⁶ Cory, W. W.: *The Homosexual in America*, USA 1951, ss. 49-59, 281-292, Kinsey et al: *Kinsey-rapporten. Mannens sexuella beteende*, Sthlm 1949, ss. 481, 626-674, *Revolt* 5/1971 och 4/1975.

⁷ Cornell, P.: *De paranoiska åren: tabu och människojakt kring 1950*, i *Ord och Bild* 6/1969, *Revolt* 4/1974, 4/1975, *Tidskrift för RFSL* nr 1.

Förtrycket idag

I de socialistiska länderna i Europa förekommer idag direkt förbud mot homosexualitet i Sovjetunionen, Jugoslavien, Rumänien och Albanien, där man särskilt i Rumänien och Albanien har haft klappjakt på homosexuella. I Västeuropa föreligger förbud i Spanien (där särskilda koncentrationsläger förekommer), på Irland, i Skottland och i Ulster. I de flesta andra länder i Europa förekommer legalistisk åldersdiskriminering. I alla socialistiska länder och i Österrike finns organisationsförbud och tidskriftsförbud. Homosexuella kan inte bli partimedlemmar i något socialistiskt land. Organisationsförbud finns också i Frankrike.

I England finns en del egendomliga specialparagrafer om att homosexuella måste ha låst om sig vid sexuell aktivitet, homosexuell gruppsex är förbjuden m.m. Förbud finns vidare i de flesta stater i USA och Kanada, i Sydafrika, Australien, Nya Zeeland och Israel, där särskilt Israel tillämpar hårda straff. I Japan finns inga förbud och ingen formell diskriminering.

I Latinamerika föreligger förbud i alla länder utom Argentina och Brasilien. I Argentina finns också den enda öppna homosexuella organisationen i Latinamerika. Det bör dock påpekas att det i huvudsak är den passiva parten som betraktas som homosexuell i Latinamerika. Den aktiva parten går ofta fri, medan den passiva, 'kvinnliga' parten kan få långvariga fängelsestraff.

I Afrika och Asien föreligger vanligen förbud i de länder som har dominerats av Storbritannien, medan förbud vanligen inte förekommer i de länder som dominerats av Frankrike, Holland, Belgien och Italien. I de flesta arabstater har dock inga förbud förekommit och man har haft en mer accepterande inställning till homosexualitet. Under senare år har förbud införts i Marocko, Algeriet, Tunisien och Libanon, kanske främst på grund av den ökade turismen i dessa länder.⁸

Även i de länder där homosexualitet är tillåten, förekommer ett förtryck inom samhällets olika organisationer, särskilt inom statens repressiva och ideologiska apparater som skolan, kyrkan, polisen, militären och det psykiatriska etablissemanget. Förtrycket inom dessa institutioner liksom förtrycket inom kärnfamiljen, på arbetsplatserna och i bostadsområdena ger upphov till ett självförtryck bland många homosexuella. I de flesta länder är homosexuella utestängda från ett stort antal yrken, särskilt sådana som är knutna till ideologisk reproduktion och s.k. ansvarsfyllda poster.

Homosexuellas klassmässiga position skiljer sig från normalbefolkningens. Homosexuella förekommer i mindre utsträckning inom arbetarklassen och inom klasserna på landsbygden. Detta sammanhänger bl.a. med att utstötningen ur kärnfamiljen vid upptäckt är större inom dessa klasser. Detta sammanhänger i sin tur med den hårdare sociala kontrollen av arbetarklassen och den relativa isoleringen på landsbygden. När det gäller klassmässigt ursprung finns det ingen skillnad mellan homosexuella och normalbefolkningen. Homosexuella söker sig från sitt ursprung i arbetarklassen och de agrara klasserna och hamnar i yrken inom de lägre mellanskikten: inom försäljning, transport, handel, kontorsarbete, sjukvård, restaurang- och hotellbranschen och inom fria yrken.

Det monopolkapitalistiska samhället ställer bl.a. krav på anpassning till växlande situationer och på liten ortsbundenhet när det gäller de lägre mellanskikten. Dessa krav ligger nära den homosexuella livssituationen och är relativt lätta att uppfylla. Könnsrollskraven är inte så starka i dessa yrkesgrupper. Allmänt sett visar det sig att de homosexuellas yrkesstruktur ligger avsevärt närmare kvinnornas än männens. Denna situation har också i hög grad präglat den homosexuella organisering som förekommit.⁹

⁸ *Revolt* 1, 2/1973, 1/1975, Holm, M.: *Udda Eros*, Stockholm 1971, ss. 21-23.

⁹ Dannecker, M./Reiche, R.: *Der gewöhnliche Homosexuelle*, Frankfurt/Main 1974, ss. 305-333, Kinsey, A. et al (1959) a.a., ss. 352-415, Kinsey, A. et al (1968), a.a., ss. 149-196, Pallesen, H.: *De avvikande*, Sthlm 1964, ss. 80-97, *Revolt* 6/1973.

Förklaringar till förtrycket av homosexualiteten

Förtrycket av homosexualiteten är en del av förtrycket av sexualiteten i allmänhet, men som vi har påpekat tidigare, kan förtrycket av homosexualiteten också spela en mer självständig roll. Det tycks finnas flera samband här. När en hög reproduktion är nödvändig, som vid ursprunglig ackumulation, så kan detta ta sig uttryck i ideologisk och fysisk repression av homosexuella.

Idag tycks denna mekanism vara särskilt märkbar i de länder som kallar sig socialistiska. I de socialistiska länder som kommit längst i industriell utveckling, där är också förtrycket av homosexuella minst. Detta gäller framförallt Tjeckoslovakien och DDR, som avskaffade straffen för homosexualitet 1962 respektive 1968. Ungern, Polen och Bulgarien har under senare år avskaffat straffen för homosexualitet. I Sovjetunionen tycks lagstiftningen kring homosexualitet inte tillämpas i samma utsträckning som tidigare, men det är tänkbart att det kan variera i olika delar av Sovjetunionen. I länder som Kina, Nordkorea, Nordvietnam och Sydjemen är det oklart hur man ser på homosexualitet, eftersom det inte finns en fixerad nationell sedellagstiftning. Det betyder att attityder och bestraffning kan variera starkt inom varje enskilt land, då folkdomstolarna faller avgöranden från fall till fall.

I de kapitalistiska länderna uppstod den mer kvalificerade förföljelsen vid industrialiseringens genombrott, dvs. i slutet av 1800-talet. Den skärpta lagstiftningen i Storbritannien 1885 skedde i en period av strukturell kris i kapitalismens centrum, en relativ tillbakagång som krävde en disciplinering av hela samhällsformationen.

Förföljelserna i Sovjetunionen på 1930-talet sammanhänger med en viss tillbakagång i befolkningstalet i början av 1930-talet, samtidigt med ett långtgående industrialiseringsprogram i kombination med yttre hot. På den ideologiska nivån utpekades homosexualiteten som en fascistisk företeelse. I den tyska dominanssfären sker något liknande. Den tyska borgarklassen strävade uppåt i den internationella hierarkin i konflikt med det angloamerikanska blocket. Detta krävde ökad reproduktion och industrialisering, liksom en vertikal mobilisering av samhällsklasserna. Därigenom utpekades homosexualiteten som en kommunistisk-judisk företeelse.

Motsättningar mellan heterosexuella och homosexuella är inte orsakade av en intressekonflikt mellan homosexuella och andra grupper, utan dels av vissa samhälleliga processer som kräver hög reproduktion och dels av att homosexualiteten fungerar som ett medel för ideologiskt förtryck och social fragmentering (söndra och härska).

Förtrycket i socialistiska länder tycks i första hand sammanhånga med samhälleliga processer som kräver en hög reproduktion. Ideologiska föreställningar kring homosexualitet tycks i första hand vara knutna till sådana samhälleliga processer. Förhållandena i socialistiska länder kan ses som en förlängning av nollsummeteorin om relationen mellan sexualitet och politik i den revolutionära kampen, tillämpad på relationen mellan sexualitet och arbete.

I kapitalistiska länder idag är homosexualiteten i första hand ett medel för ideologiskt förtryck och social fragmentering. Med avseende på fragmentering kan olika grupper i samhället utgöra funktionella alternativ till varandra. Funktionellt sett är det ingen skillnad mellan förföljelsen av homosexuella i USA på 1950-talet och förföljelsen av judar i det nazistiska Tyskland. De medlemmar av ett samhälle som får spela rollen av syndabockar, rentvår genom sitt offer gruppen från dess brister. Här förekommer t.ex. föreställningen om homosexualitet som ett särskilt starkt dekadensfenomen.

Dessa förhållanden stärker en vertikal mobilisering av klasserna i de härskande klassernas intresse. Detta är tydligt i 1950-talets USA och Storbritannien med lagstiftning kring koppleri och sammansvärjning. Föreställningen om den homosexuelle som ett särskilt hot mot ungdomen, olika föreställningar om homosexuell förförelse och föreställningen om den homosex-

uelle som en särskild säkerhetsrisk pekar också på sådana funktioner.

På den ideologiska nivån finns åtskilliga till homosexualiteten knutna föreställningar som fungerar fragmenterande och förtryckande i anslutning till det traditionella könsrollsmönstret. Den homosexuelle betraktas som ett hot mot mans- och kvinnorollen. Detta har producerat de felaktiga föreställningarna om den manlige homosexuelle som feminin och den lesbiska kvinnan som manlig. Det finns en lång rad teorier och föreställningar om homosexualitetens uppkomst som är starkt ideologiska. En av dem är myten om den dominerande modern som får homosexuella söner. Denna myt är riktad mot självständiga kvinnor som genom sin självständighet skulle löpa risken att få homosexuella söner. Vidare finns ett stort antal myter om homosexuellas sexualpraxis, t.ex. att manliga homosexuella i första hand ägnar sig åt en anal sexualpraxis och att lesbiska kvinnor i huvudsak använder sig av penisattrapper för att efterlikna det heterosexuella samlaget.

För att privategendomen skall kunna hållas inom familjen, har den nödvändiggjort monogamin. Detta, i kombination med kyrkans tidigare monopol på känslomässig extas, begränsade sexualiteten till en enkel barnalstringsprocess. Denna kontroll av sexualiteten har under kapitalismen varit nödvändig för borgarklassens och småborgarklassens reproduktion och har använts som ett verksamt medel för kontroll av de behärskade klasserna. I och med monopolkapitalismens framväxt och statens ökade intervention i ekonomin, så har mellanskikten ökat avsevärt, speciellt under efterkrigstiden. Denna utveckling i kombination med förändringar på den ideologiska nivån, särskilt kyrkans minskade roll, har givit sexualiteten andra funktioner i och med en ökad tonvikt på konsumtion i de kapitalistiska samhällena. Detta har inneburit att homosexualiteten i de avancerade kapitalistiska samhällena tenderar i större utsträckning än tidigare att fungera som medel för ideologisk manipulation och mindre som medel för fragmentering. Detta har också skapat förutsättningarna för framväxten av den 'nya' homo-rörelsen.

Den repressiva avsublimeringen

Herbert Marcuse och Reimut Reiche har diskuterat sexualiteten i det kapitalistiska samhället med utgångspunkter i marxism och psykoanalys. Ett centralt begrepp hos Marcuse i detta sammanhang är 'repressiv avsublimering', som innebär sexuell frigörelse på kapitalismens villkor. Det monopolkapitalistiska samhället har efter 1960 blivit allt starkare konsumtionsinriktat. Sexualiteten har kapitaliserats. Den används för att marknadsföra varor och den står för en omfattande egen marknad: ett varierat utbud av preventivmedel, substitut- och stimulansmedel, kosmetika och pornografi i olika former.

Den kapitaliserade sexualiteten propagerar för en ohämmad och okontrollerad sexualitet. En sådan sexualitet på kapitalismens villkor blir ett verksamt medel för penetration av de behärskade klasserna. Sexualiteten rar en manipulativ funktion. I stället för ett förtryck genom undertryckt sexualitet, får vi en avpersonifierad sexualitet och en fritid med ökad konsumtion kring sexualiteten. Reiche visar att den sexuella frigörelsen på kapitalismens villkor är starkt socialt knuten till konsumtion. De sociala villkoren kring sexualiteten kräver en avsevärd konsumtion i termer av statusprylar, kläder, dyra nöjen som ger den köpkraftige en helt annan tillgång till sexualitet än den som är mindre köpkraftig. Reiche visar också hur olika sociala skikt har olika sexualpraxis och hur detta utnyttjas av varumarknaden och massmedia.

Att använda sexualiteten i klasskampen på det sätt som Reich föreslog på 1930-talet, skulle vara en meningslös strategi mot kapitaliseringen av sexualiteten. En motstrategi mot kapitaliseringen av sexualiteten skulle vara en sexualförnekande (sublimrande) reaktion, där sexualitet och politik, sexualitet och arbete ses som ett nollsummespel. Reiche föreslår en annan motstrategi, nämligen att kritiken av sexualitetens kapitalisering måste kombineras med en förstärkning av de kontrollerande jag-funktionerna för att uppnå en mogen driftskontroll och därmed solidaritet och inlevelse. Sexualiteten skulle därmed kunna frigöras från

kapitaliseringen. Mycket konkretare än så är inte Reich när det gäller att lösa vänsterns sexualpolitiska dilemma.¹⁰

En icke-repressiv sexualitet (progressiv avsublimering) skulle kunna användas i klasskampen i mobiliserande syften. Den revolutionära rörelsen och det socialistiska samhälle som den bygger upp skulle då förvandla sexualiteten från heterosexualitetens, könsorganens och orgasmens dominans i fysiska relationer mellan människor och ersättas med en erotisering av hela kroppen, hela personligheten, i relationerna mellan alla människor, i arbetet och i förhållandet till naturen. En sexualitet med sådana funktioner skulle kunna förvandla hela det mänskliga relationsmönstret och kanske på lång sikt upphäva fixerade sexuella roller. Också perversionerna skulle, med Marcuses ord, kunna transformeras och uppgå i ett större sammanhang. En starkt tabuomgärdad perversion som den sexuella sadomasochismen kan i ett helhetligt sammanhang utgöra ett ömsesidigt, njutningsinriktat, kontrollerat och spänningslösande våld. Den sexuella sadomasochismen är raka motsatsen till brutalitet med sexuella inslag, som är ett uttryck för ensidig, undertryckt och okontrollerad sexualitet inom ramen för repressiva samhällsinstitutioner.¹¹

En sexualförnekande strategi för sexualiteten i klasskampen i kapitalismens centrum skulle ge borgarklassen ett mäktigt vapen i sina händer. Den homosexuella vänstern menar ofta att framgångarna för homosexuellt likaberättigande är temporära under kapitalismen och att en kris i det kapitalistiska systemet kommer att öka den sexuella repressionen. Man pekar då på att 1920-talet innebar en liberalisering som sedan förbyttes i brutal repression under fascismen. Men konstellationerna i kampen om världshegemonin var en helt annan då än nu och framförallt har det monopolkapitalistiska samhället uppnått en avsevärt högre grad av mekanisering och automatisering nu än då. Vid en mobilisering av 'fascistisk' modell (vertikal mobilisering) kan den repressiva avsublimeringen mycket väl fördjupas och utnyttjas i den politiskt-ideologiska konjunkturens syften. Borgarklassen behöver inte nödvändigtvis se sexualitet och politik som ett nollsummespel.

Den repressiva avsublimeringen har inneburit en minskad direkt repression mot homosexualiteten. Det innebär att homosexualiteten i mindre utsträckning kommer att användas i fragmenterande syften. Homosexualiteten tenderar att jämföras med annan sexualitet och användas i manipulerande syften. Det homosexuella förtrycket idag kan delvis ses som en ideologisk eftersläpning i förhållande till monopolkapitalismens ekonomiska utveckling. Denna situation har faktiskt inneburit en ökad repression mot homosexuella vänsterorganisationer, särskilt i Frankrike och Västtyskland. Franska FHAR (Front Homosexuel d'Action Revolutionnaire) förföljdes och krossades av franska polisen under sommaren och hösten 1974. Den borgerliga homoorganisationen Arcadie utsattes inte för någon repression, trots att det föreligger förbud för homosexuella organisationer.

I Västtyskland har repressionen i huvudsak riktat sig mot den homosexuella vänstern, som är svårt splittrad. Man har bl.a. anklagat delar av den för samröre med RAF (Baader-Meinhofgruppen). Repressionen under kapitaliseringen av sexualiteten kommer att följa klasslinjer, vilket innebär att repressionen i större utsträckning kommer att drabba den homosexuella vänstern.¹²

¹⁰ Marcuse, H.: *Eros och civilisation*, Halmstad 1968, Reiche, R.: *Seksualitet og klassekamp*, Århus 1973.

¹¹ Marcuse, H., a.a., s. 167, *Revolt* nr 3/1973. Sadomasochister är den starkast internationellt organiserade sexuella minoriteten. Den sadomasochistiska subkulturen är markerat fetischistisk (läder, gummi, kedjor m.m.). Inom subkulturen har man idag vanligen fixerade roller: antingen är man 'sadist' eller 'masochist'. Subkulturen är präglad av en 'proletär', anti-intellektuell stil. Se Dannecker, M./Reiche, R., a.a., ss. 261-281.

¹² *Revolt* 11/1974.

Gay liberation

Under efterkrigstiden fram till mitten av 1960-talet uppstår i Västeuropa och Nordamerika en rad homosexuella organisationer som arbetar med kontaktverksamhet och hjälp åt homosexuella som råkat illa ut. Utåt arbetar man som en anpassad intresseorganisation och gör relativt försynta framställningar hos olika beslutsfattande instanser i samhället för att minska förtrycket mot homosexuella. I slutet av 1960-talet hade vi ett radikalt uppsving i kapitalismens centrum som i huvudsak berörde mellanskikten och vissa minoritetsgrupper: studentrörelsen, den 'nya' kvinnorörelsen, olika svarta rörelser i USA och 'kulturella' rörelser som hippies osv.

Gay liberation-rörelsen hade sitt uppsving något efter den allmänna radikala rörelsen: i USA når den sin höjdpunkt 1971-72 och i Västeuropa något senare. Den 'nya' homorörelsen rekryterar sina medlemmar från homosexuella i de radikala rörelserna från 1960-talet å ena sidan och från medlemmar ur de 'gamla' homo-rörelserna å andra sidan. I stort sett angriper man samma institutioner som den gamla homo-rörelsen: kyrkan, skolan, polisen, de rättsliga och parlamentariska instanserna och det psykiatriska etablissemanget. Men man använder sig av samma militanta metoder som de radikala rörelserna under 1960-talet. Man försvarar sig med våld mot polisens och andra samhällsinstitutioners attacker. Själva inledningen till den nya homorörelsen i USA skedde vid en polisrazzia på en bar för fjollor (medvetet feminina män) och transvestiter i New York. Man slog tillbaka polisen och under flera dygn förekom gatustrider mellan homosexuella och polisen vid homoghetton över hela New York.

Detta var i USA inledningen till en omfattande försvarskamp mot polisen för att skydda homoghettona. Kampen fördes nu med mer militanta metoder: zags (trakasserier av enskilda personer i beslutsfattande ställning), dans-ins, kyss-ins, demonstrationer och ockupationer. Inåt arbetar man med kvinnorörelsens metoder: medvetandehöjning, studie- och aktivistgrupper. Organisationsformen är medvetet lös, med stormöten och tillfälliga grupper som när som helst kan upplösas, till skillnad från den gamla homorörelsen som är präglad av svårigheterna att agera och av ansträngningarna att så långt som möjligt vara anpassad och dold i samhället. Den nya homorörelsen söker kontakt med andra grupper och minoriteter som kämpar för frigörelse; det gäller framförallt den nya kvinnorörelsen och i USA med svarta rörelser som t.ex. Black Panthers.

Den nya homorörelsen har i stor utsträckning lånat sina slagord — gay power, gay liberation, gay is beautiful, gay is proud — och sina kamp- och organisationsformer från 1960-talets övriga radikala rörelser.

Efter en inledande enhet i gay liberation-rörelsen både i USA och Västeuropa så sker en splittring av rörelsen 1972-74 framförallt i USA, Storbritannien och Västtyskland. Denna grundar sig på flera typer av motsättningar. Splittringen ger upphov till en passivisering och en nergång för den nya homorörelsen.

En konfliktlinje uppstår mellan män och kvinnor inom rörelsen. Gay liberation-rörelsen kritiserar av de lesbiska kvinnorna för att vara mansdominerad och manschauvinistisk och åtskilliga lesbiska grupper bryter sig ur och bildar egna förbund eller uppgår i kvinnorörelsen.

En annan konfliktlinje förekommer i USA och är av samma typ som inom den svarta rörelsen. Vissa grupper vill skapa ett 'gay community', en 'gay nation', på samma sätt som vissa svarta grupper talar för separata svarta samhällen. Denna linje har — liksom inom vissa svarta grupper — lett till en form av homosexuell kapitalism. Man har skapat ett homosexuellt ghetto, där det bara bor homosexuella, där man har egen kyrka, egna företag, egen sjukvård, egna nöjesställen, egna butiker, där ägandeförhållandena antingen är av privat eller kooperativ karaktär.

En tredje konfliktlinje är mer ideologisk: den går mellan feminism och socialism. Denna

motsättning speglar också delvis klassmotsättningar bland homosexuella. Den homosexuelle arbetaren är inte bara förtryckt som arbetare i allmänhet, utan förtrycks också inom den homosexuella subkulturen. Den homosexuelle arbetaren deltar i mindre utsträckning i homokulturens klubbar och organisationer. Han/hon söker i större utsträckning kontakter i parker, på toaletter, på gatan, på arbetsplatser och i bostadsområden. Särskilt den manlige homosexuelle arbetaren har svårt att uppfylla de mellanskiktshomosexuellas krav på livsstil, utseende och standard inom den homosexuella subkulturen.

Det finns en stark feminism inom den nya homorörelsen. Man ger framförallt psykologiska förklaringar till förtrycket, man riktar sig mot bestämda heterosexuella som förtrycker, man lägger tonvikten vid individuell frigörelse och man ser sin situation som i första hand ett rättviseproblem.

Den feministiska strömningen menar att könsrollerna måste förändras på ett grundläggande sätt och söker sig därför till den feministiska kvinnorörelsen för stöd i kampen. Men feministerna förankrar inte sin analys av könsroller i ett ekonomiskt-materiellt perspektiv och ställer därför inga krav på mer grundläggande förändringar av samhället. De begränsar sig vanligen till krav på reformistiska åtgärder för att förändra det dominerande könsrollsmönstret. Med frigörelse menar man då ett könsrollsmönster som får det ideologiska förtrycket av homosexualiteten att upphöra. Men ett formellt likaberättigande är således inte tillräckligt för frigörelse.

De socialistiska homorörelserna går ett steg längre i sin föreställning om frigörelse. Den gäller frigörelse från klassamhällets penetration och fragmentering av de behärskade klasserna, där homosexualiteten har och kan ha olika funktioner. Frigörelsen gäller vidare sexualitetens kommersialisering, den gäller könsrollernas grund i det kapitalistiska samhällets arbetsfördelning och den gäller också den homosexuelle arbetarens specifika förtryck både som arbetare och homosexuell.

De homosexuella socialistiska grupperna har i sin tur splittrats på grund av olika uppfattningar om socialismen. De socialistiska grupperna inom den nya homorörelsen, särskilt i USA, men också i flera västeuropeiska länder som Italien, Frankrike och Västtyskland, har anknytningar till trotskistiska och anarkistiska grupper. Detta tycks delvis sammanhålla med att dessa socialistiska organisationer inte haft anknytningar till något socialistiskt land. De socialistiska organisationer som har anknytning till något socialistiskt land eller har befunnit sig i regeringsställning under olika former, har i allmänhet förbjudit homosexuella inom sina organisationer eller förhindrat dem att verka öppet. Det gäller särskilt de traditionella kommunistpartierna och de Kina-orienterade, men också i stort sett de socialdemokratiska partierna.

De homosexuella socialistiska organisationerna har menat att homosexuell frigörelse är omöjlig under kapitalismen. Det homosexuella förtrycket under kapitalismen är ett specialförtryck inom det allmänna förtrycket i klassamhället. Inte förrän klassamhället har störtats kan de homosexuella uppnå frigörelse. Men i de existerande socialistiska länderna förekommer förtryck av homosexualiteten. Man menar att det är av ideologisk karaktär och knutet till resterna av den gamla överbyggnaden. Detta förutsätter en medveten ideologisk kamp mot denna överbyggnad. Därför kan de homosexuella endast frigöra sig själva i ideologisk kamp inom övergångssamhällena. Det motiverar självständiga homosexuella och socialistiska organisationer inom alla samhällsformationer. Man menar också att en förutsättning för homosexuell frigörelse är kvinnans frigörelse. Den måste genomföras innan det är möjligt för homosexuella att nå sin frigörelse. Överhuvudtaget ligger den socialistiska homorörelsen nära den nya kvinnorörelsens socialistiska organisationer i sina resonemang med den skillnaden att man s.a.s. kommer ett steg efter i frigörelseprocessen.

Vi har här argumenterat för att det finns materiella och ekonomiska processer inom de soci-

alistiska samhällena som driver fram ett förtryck av homosexualiteten. Detta förtryck har inte enbart en ideologisk grund. Dessutom kan det finnas ett starkt politiskt moment i kulturell och sexuell repression i de socialistiska länderna. Det kan bestå i en politisk kohandel mellan ekonomiskt radikala åtgärder som kollektivisering och kulturkonservatism för att få vissa grupper med på de radikala ekonomiska åtgärderna. Detta har delvis varit fallet i Östeuropa. I ett fall som Kuba sammanhänger det homosexuella förtrycket med en kombination av machismo-kulturen och med homosexualitetens identifiering med USA-imperialismen, eftersom Havanna tidigare utgjorde ett centrum för homosexuell prostitution på den amerikanska kontinenten.

Det är möjligt att åstadkomma likaberättigande mellan heterosexuella och homosexuella inom varje klass för sig under kapitalismen. I Holland har ett sådant formellt likaberättigande i stort sett uppnåtts. I USA och Kanada föreligger samtidigt lagstiftning där man å ena sidan uttryckligen förbjuder och faktiskt också bestraffar diskriminering av homosexuella (det gäller städer som Ann Arbor och Madison i USA och Toronto i Kanada) och å andra sidan 'efterblivna' områden där homosexuella fortfarande döms till långvariga fängelsestraff.¹³

Norden

Wissenschaftlich-humanitäre Komitee hade anknytningar i Danmark, Sverige och Norge under 1920-talet. Efter 1933, då WHK upplöstes, förekom ingen form av homosexuell organisering i Norden förrän 1948, då Forbundet af 1948 bildades i Danmark.

Under andra världskriget hade Schweiz utgjort en fristad för homosexuella och efter kriget utgick organiseringen därifrån och organisationer bildades i Frankrike, Tyskland och Holland. Också i USA bildades homosexuella organisationer.

Med Danmarks traditionella kontinentala kontakter, var det naturligt att homosexuella i Danmark tog initiativ till organisering i Norden. I samband med det radikala uppsvinget i slutet av 1960-talet bildades Bøsseaktivisterne - som sedan tog namnet Bøssernes Befrielsefront (BBF) - som har en socialistisk grundsyn och som har Wilhelm Reich och Sexpolrörelsen som förebild. De som arbetar i BBF arbetar vanligen också i det 'gamla' Forbundet af 1948 och försöker närmast skaffa ett dominerande inflytande över det. Lesbisk bevegelse bildades 1973 och lägger tonvikten på självständighet från de andra homoorganisationerna och samarbetar i första hand med Rødstrumperne. Lesbisk bevægelse har en klart feministisk inriktning.

Forbundet af 1948 i Norge bildades som en underavdelning till det danska förbundet, eftersom manlig homosexualitet var förbjuden i Norge. Kvinnlig homosexualitet var däremot inte förbjuden och kvinnorna blev också ledande inom förbundet. Upphävandet av förbudet 1971 innebar att många homosexuella uppträdde helt öppet. Detta resulterade i åtskilliga fall av diskriminering av homosexuella genom avskedanden, vräkningar osv. Forbundet af 1948 krävde då förbud mot diskriminering av homosexuella, något som man har fått stöd för hos Venstre och partierna till vänster om socialdemokraterna. De lesbiska grupperna arbetar både inom homorörelsen och inom den 'nya' kvinnorörelsen. Till skillnad från Lesbisk Bevægelse i Danmark trycker man starkt på solidariteten mellan män och kvinnor i homo-rörelsen.

Det land i Norden som kanske hårdast förföljt homosexuella har varit Finland. 1968 bildades

¹³ Framställningen av den nya homorörelsen bygger på en genomgång av följande böcker: Altman, D.: *Homosexual: Oppression and Liberation*, London 1974, *Gay Liberation Book*, (eds.) Richmond, L./Noguera G., San Francisco 1973, Holm, M., a.a., Johnston, J.: *Lesbian Nation: The Feminist Solution*, NY 1974, *Out of the Closets, Voices of Gay Liberation*, (eds.) Jay, K./Young, A., USA 1972. Tidskrifter: *Body Politics* (Kanada), *le Fleau Social* (Frankrike), *Gay Liberation Press* (Australien), *Gay Scene* (USA), *Gay Sunshine* (USA), *Info Homosexuelle Aktion Westberlin*, *Revolt* (Sverige), *Seksualpolitik* (Danmark), *Sexualpolitik* (Sverige), *Tidskrift för RFSL* (Sverige). För en jämförelse med den nya kvinnorörelsens framväxt, ideologi och strategi, se särskilt Bengtsson, M.: *Jämställdhet eller frigörelse - kvinnorörelsens dilemma*, i *Zenit* 32/1973.

Psyke, en homosexuell organisation inom den s.k. novemberrörelsen. Man arbetade efter den gamla homorörelsens mönster. Förbudet mot homosexualitet upphävdes 1971. Det förekom dock ett tillägg, där man förbjöd offentlig uppmaning till homosexualitet. 1974 bröt sig SETA (Seksuaalinen tasavertaisuus/Sexuellt likaberättigande) ut ur Psyke och arbetar efter den nya homorörelsens mönster.

I Sverige bildades RFSL (Riksförbundet för sexuellt likaberättigande) 1950 i nära anknytning till bildandet av organisationerna i Danmark och Norge. RFSL, som är en typisk representant för den gamla homorörelsen, verkade under 1950-talet enbart inåt. Organisationen fanns endast i Stockholm. Under 1960-talet och särskilt i början av 1970-talet uppstod en rad lokala organisationer, som vanligen slöt sig till riksförbundet. Riksförbundets kontroll över de lokala avdelningarna är obetydlig. Liga Lesbia, en feministisk lesbisk grupp, står utanför RFSL, medan en annan feministisk lesbisk grupp, Viktoriagruppen, arbetar inom RFSL. Socialistiska grupper finns både inom och utanför RFSL. Homosexuella socialister, som ger ut tidskriften Sexualpolitik, finns i Stockholm, Göteborg och Malmö/Lund. Homosexuella socialister lägger tonvikt vid en självständig organisering för att samtidigt arbeta för ett socialistiskt samhälle och en radikal sexualpolitik. Det innebär att man också försöker agera inom vänstern i sexualpolitiska frågor för att garantera en radikal sexualpolitik.¹⁴

Homosexualiteten och vänstern i Sverige

Inför valet 1973 skickade RFSL ut en enkät till de olika politiska partierna som handlade om olika frågeställningar kring homosexualiteten. Frågorna gällde bl.a. åldersdiskrimineringen, homosexuellas rätt till registrering som sammanboende, om man uppfattar homosexuella som säkerhetsrisker, ökad undervisning om homosexualitet och om man var beredd att erkänna homosexuell kärlek som likvärdig med heterosexuell. KFMLr ger där ett svar som ligger mycket nära 1930-talets kommunistiska uppfattning om homosexualitet och sexualitet i allmänhet. Man sammankopplar fortplantning och sexualdrift och menar att homosexualitet är onaturlig. Man menar att homosexualiteten är en produkt av klassamhället, att den utövas av de härskande klasserna och påtvingas de behärskade. Man hävdar att arbetarklassen i sig själv inte kan vara homosexuell och att homosexualitet i verkligt socialistiska länder som Kina och Albanien inte förekommer. Man menar också att homosexualiteten är ett dekadensfenomen knutet till klasser på nedåtgående. Man menar vidare att ett upphov till homosexualiteten är föraktet för kvinnan. Slutligen menar man på samma sätt som Reich att homosexualiteten kommer att dö ut i det socialistiska samhället. KFMLr deklarerade också att homosexuella inte kunde accepteras som medlemmar i förbundet.

De flesta vänsterorganisationer reagerade kraftigt mot KFMLrs inställning till homosexualiteten. Man reagerade i huvudsak mot KFMLr som organisation utan att närmare beröra saksfrågorna eller diskutera de centrala sexualpolitiska frågeställningarna i sammanhanget. Inom organisationer utanför vänstern, tog man ibland tillfället i akt att koppla samman kommunism och nazism och inom RFSL fick borgerliga grupper tillfälle att lufta sin antikommunistiska hållning.

Debatten följdes av ett antal artiklar inom KFMLrs förbundspress. Där upprepas de gamla argumenten. Man är också starkt medveten om den repressiva avsublimeringens funktioner och ser homosexuell aktivitet som ett led i försöken att med sexualiteten som medel avhålla arbetarklassen från klasskampen. Inom KFMLr förekom också en opposition mot förbundsledningens syn på homosexualiteten som framförallt kritiserade de felaktiga påståenden om homosexualitet, som förbundsledningen gav uttryck för. Man kritiserade den socialdarwinistiska uppfattning som präglar förbundets syn på arbetarklassen och den politiska

¹⁴ Framställningen bygger på en genomgång av nordiska homotidskrifter: *Fritt Fram* (Forbundet af 1948 Norge), *Kvinder, Kvinder* (Lesbisk bevægelse), *Pan* (Forbundet af 1948 Danmark), *Revolt, Sexualpolitik, Sexualpolitik*.

kampen. Men förbundsledningens syn på sexualfrågorna förändrades inte.

Moderaterna har en negativ syn på homosexualiteten och mittenpartierna och socialdemokraterna svarar i stort sett undvikande på RFSLs frågeställningar. Betecknande är att man ser frågan om likställighet mellan homosexualitet och heterosexuallitet som opolitisk. SKP befinner sig i ett dilemma i det att man dels rekryterar sina medlemmar från mellanskikten, där det finns ett relativt stort antal homosexuella och dels att man vill föra en korrekt kinesisk-albansk linje i olika frågor. Dilemmat tar sig uttryck i att man anklagar KFMLr för undertryckt homosexualitet, är positiv till RFSLs politiska krav, men bifogar en brasklapp, där man säger att man likställer homosexualitet och heterosexuallitet enbart i de fall då homosexualiteten är 'biologiskt betingad'. VPK stöder klart RFSL i synen på homosexualiteten. VPKs ungdomsförbund, KU, tog på sin kongress ett uttalande som innefattar ett stöd för 'de homosexuellas kamp för demokratiska fri- och rättigheter'.¹⁵

Som en strategi mot den repressiva avsublimeringen har KFMLr valt en sexualförnekande strategi med en nollsummeteorin om förhållandet mellan sexualitet och politik i botten. Den övriga vänstern tycks bejaka avsublimeringen och kombinera den med en kritik av kommersialiseringen av sexualiteten. Men man har knappast formulerat en strategi för sexualitetens roll i klasskampen. Kommer man att utgå från nollsummeteorin eller kommer man att formulera en strategi för sexualiteten som ett mobiliserande moment i klasskampen? Denna fråga är inte minst viktig för den homosexuella vänstern och för dess möjligheter att påverka den socialistiska vänstern i sin helhet.

Slutsatser

De homosexuella organisationerna uppfattar ingen motsättning mellan sexualitet och politik. Tvärtom ser man kampen mot det sexuella förtrycket som en politisk kamp, där medvetenheten om det sexuella förtrycket leder till ett ökat politiskt medvetande. De homosexuella organisationerna är mindre medvetna om den repressiva avsublimeringen, eftersom det överskuggande problemet för dem är det omedelbara förtrycket av homosexualiteten. Ofta argumenterar man för att sexuell frihet är bra för den homosexuella saken utan att diskutera villkoren för den sexuella friheten.

Utvecklingen av kapitaliseringen av sexualiteten i det monopolkapitalistiska konsumtions-samhället gäller hela känslolivet, hela det sociala livet. Genom utvecklingen av reklamen, olika psykologiska metoder för påverkan, ökad hemförsäljning och den ökade känslopornografin, så ökar kapitaliseringen av sociala relationer i allmänhet. Den känslomässiga delen av personlighetsutveckling eftersätts i det kapitalistiska samhället, eftersom kapitaliseringen kräver människor med ett omedvetet känsloliv.

Utifrån en sådan situation måste vänstern formulera teorier och strategier på det sociala mikroplanet för att knyta samman dem med teorier och strategier på makroplanet. Politisk och ekonomisk teori och strategi måste knytas samman med psykologiska och socialpsykologiska teorier och strategier. En sådan medvetenhet har viktiga funktioner både inåt och utåt. Utåt skapas en medvetenhet om psykologiska och socialpsykologiska mekanismer som verkar i olika sammanhang och som kan ge en strategi för mobilisering som löser problem på mikro-nivå. Inåt kan man skapa ett starkare medvetande om de psykologiska och socialpsykologiska mekanismer som verkar inom en politisk organisation med socialistiska målsättningar.

Även om den feministiska strömningen inom kvinnorörelsen och homorörelsen är starkt begränsad i sitt politiskt-ekonomiska synsätt, så utgör medvetenheten om socialpsykologiska mekanismer i olika sammanhang en viktig erfarenhet. En medvetenhet om det egna känsloli-

¹⁵ *Internationalen* nr 25, 26/1974, *Kampens Väg* 4-5, 6/1974, *Klasskampen* nr 5/1973 (ingår i "r-arna" och [homosexualiteten](#)). – Se även [Sex, auktoritet - och KFML\(r\)](#), *Mullvaden* 12/1973, *Revolt* 11/1973, *Röda Arbetet* 11-12/1973.

vet i kollektiva former och hur det manipuleras i samhället skapar en stärkt jagmedvetenhet, som ökar möjligheterna till individuell kontroll över sociala och därmed också sexuella relationer. Inom ramen för en sådan teori och praktik inordnad under ett allmänt anti-kapitalistiskt perspektiv, kan också frågan om sexualitetens roll i klasskampen lösas, och kan skapa förutsättningar för att bekämpa kapitaliseringen av sociala relationer. En sådan känslomässig och sexuell medvetenhet kan också bli embryot för grundläggande, nya relationer mellan människor i kampen mot det kapitalistiska samhället och i det socialistiska samhället.

Under den närmsta framtiden kommer den direkta repressionen mot homosexualiteten att vara dominerande, samtidigt som kommersialiseringen och användandet av sexualiteten som manipulationsinstrument kommer att tillta. Ett sådant utnyttjande av sexualiteten kommer att öka allteftersom arbetskraftomflyttningen i Europa kommer att intensifieras genom kapitalets ökade koncentration och centralisation. Också en alienerad homosexualitet kan i ökad utsträckning komma att ha sådana funktioner i mansghettona i Europas städer.

I kampen mot det sexuella förtrycket i olika former har homorörelsen mycket gemensamt med kvinnorörelsen. I kampen för en förändring av könsrollerna, kärnfamiljen och diskrimineringen på arbetsmarknaden finns åtskilliga gemensamma punkter. En framgångsrik kamp för homorörelsen måste inordnas under klasskampen och genomföras i samarbete med kvinnorörelsen under en bevarad självständighet för homorörelsen. De lesbiska kvinnorna utgör här en viktig länk mellan homorörelsen och kvinnorörelsen, då de är förtryckta både som kvinnor och som homosexuella.

Kapitaliseringen av sexualiteten - med den manipulation, exploatering och deformation av känslomässiga och fysiska relationer mellan människor som den innebär - kan enbart bekämpas genom klasskampen. Könsrollerna och kärnfamiljen kan inte förändras utan kvinnokamp. Utan en självständig homosexuell kamp kan inte heterosexualitetens dominans förändras.

Lästips

["r-arna" och homosexualiteten](#) (Artikel från 1973 där "r" slog fast sin negativa syn på homosexuella. Här med kommentarer)

[Sex, auktoritet - och KFML\(r\)](#). (Artikel som kritiserar "r-arnas" syn på homosexualitet)